

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 5 КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

MODERN APPROACHES TO THE FORMATION OF LEXICAL COMPETENCE OF 5TH GRADE STUDENTS IN UKRAINIAN LANGUAGE LESSONS

Стаття присвячена одній із сучасних проблем школи, а саме пошуку сучасних підходів до формування лексичної компетентності учнів 5 класів на уроках української мови. Зокрема, у статті нами розкрито сутність, склад та вимоги до формування лексичної компетентності учнів 5-х класів. Нами розкрито сучасні напрями формування лексичної компетентності на уроках української мови в 5-х класах.

Основна увага зосереджується на вимогах яких потрібно дотримуватись в роботі над формуванням лексикологічних умінь учнів. На основі аналізу теоретичних досліджень та практики школи нами окреслено принципи формування лексичної компетентності школярів, відповідно до яких варто будувати методичну сучасну систему навчання. Також у статті проаналізовано методики проблемного характеру, а саме: ситуаційний, проектний та діалогічний. Дані методики привертають увагу теоретиків та практиків української педагогіки, сприяють навчанню школярів та допомагають їм використовувати здобуті знання на уроках української мови для вирішення пізнавальних та практичних задач.

На сьогодні, щоб формування лексичної компетентності відбувалося на якісно новому рівні, щоб учні 5-х класів були зацікавлені та вмотивовані, необхідно використовувати різноманітні освітні ресурси. Одним із таких ресурсів є проведення уроків-квестів.

Квест-урок стимулює формування логічного мислення, привчає учнів роздумувати над завданням, різносторонньо оцінювати ситуацію, розбирати інформацію з точки зору значимості, вагомості та необхідності, дозволяє пов'язувати матеріал з кількох предметів, залучаючи логіку та критичне мислення.

Крім того урок-квест дає можливість учням відчувати себе безпосередніми учасниками навчального процесу, а не зоставатися глядачами та споживачами інформації, яку пропонує вчитель. Емоційна складова під час уроку-квесту, яка взаємопов'язана із отриманням результатів та проходженням етапів квесту, сприяє більш кращому запам'ятовуванню інформації.

Ключові слова: компетентність, лексика, лексична компетентність, школа, українська мова, учні 5-х класів, формування лексичної компетентності, урок-квест.

The article is devoted to one of the modern problems of the school, namely the search for modern approaches to the formation of lexical competence of 5th grade students in Ukrainian language lessons. In particular, in the article we revealed the essence, composition and requirements for the formation of lexical competence of 5th grade students. We have revealed modern trends in the formation of lexical competence in Ukrainian language lessons in 5th grades.

The main attention is focused on the requirements that must be followed in the work on the formation of students' lexicological skills. Based on the analysis of theoretical studies and school practice, we have outlined the principles of forming the lexical competence of schoolchildren, according to which it is worth building a methodical modern education system. The article also analyzes methods of a problematic nature, namely: situational, project and dialogic. These methods attract the attention of theoreticians and practitioners of Ukrainian pedagogy, contribute to the education of schoolchildren and help them use the knowledge acquired in Ukrainian language lessons to solve cognitive and practical problems.

Today, in order for the formation of lexical competence to take place at a qualitatively new level, so that 5th graders are interested and motivated, it is necessary to use a variety of educational resources. One of these resources is conducting lessons-quests.

The quest lesson stimulates the formation of logical thinking, teaches students to think about the task, evaluate the situation from various angles, analyze information from the point of view of significance, importance and necessity, allows you to connect material from several subjects, involving logic and critical thinking.

In addition, the lesson-quest gives students the opportunity to feel themselves as direct participants in the educational process, and not to remain spectators and consumers of the information offered by the teacher. The emotional component during the lesson-quest, which is interconnected with obtaining results and passing the stages of the quest, contributes to better memorization of information.

Key words: competence, vocabulary, lexical competence, school, Ukrainian language, 5th grade students, formation of lexical competence, lesson-quest.

УДК 373.5.016:811.161.2]005.336.2-027.31

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/50.1.10>

Воробець О.Р.,

аспірант кафедри фахових методик та технологій початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасна шкільна освіта в Україні стала на курс реформування. Головне завдання, котре стоїть перед школою на сьогодні, полягає в переході від знаннєвої парадигми до компетентнісної. Розвиток лексичної компетентності учнів п'ятих класів на уроках української мови передбачає спрямування навчання на становлення та формування ключових компетенцій у школярів. Варто відзначити, що українська мова є носієм національної культури,

духовності, способом національно-патріотичного виховання, а призначення педагога у розвитку мовленнєвої особистості є основоположною.

Оновлена сучасна програма із української мови для п'ятикласників скеровує педагогів на розвиток ключових комунікативних компетентностей школярів, які проявляються у здатності благополучно використовувати мову (всі види мовленнєвої діяльності) під час спілкування, пізнання оточуючого світу, розв'язання життєво важливих задач.

Слово є опорною одиницею при побудові діалогічного та монологічного мовлення. Отже, пошук сучасних підходів до розвитку лексичної компетентності учнів 5 класів на уроках української мови є назрілою темою сьогодення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Ідея навчання та виховання за допомогою рідного слова розкрита у творах В. Сухомлинського «Чим більше людина пізнає тонкощі рідної мови, тим тонша її сприйнятливість до гри відтінків рідного слова, тим більше підготовлений її розум до оволодіння мовами інших народів, тим активніше уловлює серце красу слова», – зазначає В. Сухомлинський [8, с. 202].

Дослідженнями із окресленої проблеми за різними напрямками займалися чи мало науковців (М. Вашуленко, А. Богуш, О. Соловійова, Л. Паламар, О. Вашуленко, О. Хорошковська та інші). Відтак, М. Вашуленком розкрито методику опрацювання елементів лексикології [1], О. Хорошковською розглянуто прийоми семантизації слова [13], Н. Сіранчуком розкрито шляхи розвитку лексичної компетентності учнів молодших класів засобами лексичних вправ [9], О. Хома визначає різні методи навчання для становлення лексичної компетентності [12, с. 43]. Н. Голуб, Г. Шелеховою, А. Ярмолюком та В. Новосоловою [6] визначено теоретичні та прикладні основи навчання української мови учнів 5 класу на засадах компетентного підходу.

Однак аналіз відповідних наукових публікацій переконує, що теперішні підходи до навчання української мови у п'ятих класах не враховують інтерактивних технологій (інформаційно-пошукових, комунікаційних, ігрових та ін.). Г. Корицька доречно зазначає, що на сьогодні потребують досліджень основні підходи до організації шкільної мовної освіти в умовах розвитку шкільного освітнього середовища, застосування сучасних технологій оволодіння мовою, навчання української мови на засадах лінгводидактики [3, с. 41]. Отже, недостатня увага у вітчизняній лінгводидактиці (та практиці навчання української мови) до використання оновлених методів до процесу формування компетентної мовної особистості учнів свідчить про необхідність активного науково-методичного пошуку більш дієвих сучасних підходів до формування лексичної компетентності учнів 5 класів.

Формулювання цілей статті. Мета статті – визначити систему та методи формування лексичної компетентності на уроках української мови в 5-му класі. Завдання – розкрити сучасні підходи до розвитку лексичної компетентності п'ятикласників на уроках української мови.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови подано формулювання поняття «компетентний», компетенція. «Компетентний:

1) той, що має необхідні знання в будь-якій галузі: котрий добре освічений, кмітливий, котрий опирається на знання: кваліфікований». «Компетенція – 1) добра ерудиція із чим-небудь: 2) коло повноважень котрої-небудь організації, установи, особи» [2, с. 443]. Поняття «компетентність» та «компетенція» є відмінними, втім взаємопов'язаними. Лексична компетенція – складова мовної, разом із фонологічною, морфологічною, синтаксичною стають підґрунтям для становлення комунікативної компетентності. Тому, наслідком оволодіння лексичною компетенцією є набуття учнями лексичної компетентності. За визначенням М. Вашуленка, «зробити мовну та мовленнєву теорію функціональною, добитися усвідомленого вживання школярами мовних та мовленнєвих понять, правил, приписів у навчальних й пізнавальних повсякденних ситуаціях спілкування – одне із найважливіших завдань педагога при виконанні ним мовної освіти школярів» [1, с. 16].

В. Новосолова, визначає лексичну компетентність як складову мовної компетентності, яка полягає в усвідомленому та вмотивованому оволодінні лексичними засобами мови та вмінні використовувати їх. Вона зазначає, що лексична компетентність визначає не тільки наявність чималого словникового запасу, а і уміння застосовувати наявні у активі лексичні елементи під час мовлення для прояву своєї позиції та ставлення до сказаного, можливість видозмінювати лексичні засоби залежно від галузі й ситуації, де проходить комунікативний процес [7, с. 19].

Мовна компетентність включає такий важливий показник, як володіння синонімічними засобами мови (лексичними, граматичними), вміння виразити певний зміст «різними способами». Цю концепцію володіння мовою потрібно використовувати під час шкільного навчання мови, адже вона продукує перспективу детальніше встановити задачі розвитку лексичної компетенції.

Комунікативна компетенція є спроможністю вдало використовувати мову (усі види мовленнєвої діяльності) для пізнання, комунікації та впливу. Генеруючи лексичну та комунікативну компетентності, навчання мови у школі покликане поглиблювати уміння вловлювати не лише зміст, але і суть усних та письмових текстів: вчити складати повноцінні висловлювання, котрі віддзеркалюють знання адресанта про предмет мовлення та його думки, почуття. Ступінь сформованості лексичної та комунікативної компетентностей показують вміння налагоджувати взаємодію із середовищем, будуючи власні висловлювання належним чином [9, с. 12].

Розгляд лінгвістичної, лінгводидактичної та психолінгвістичної літератури показує, що лексична компетентність – спроможність людини швидко та якісно, на рівні програми оперувати не словами,

а семантичними полями, зі складу котрих особа відбирає необхідне слово, словосполучення, для точного висловлювання власної думки у мовленні, спілкуванні, із опорою на граматичну структуру мови (макроструктуру мови) [9, с. 13].

Враховання компетентнісного підходу у роботі над формуванням лексикологічних вмінь школярів у 5-му класі передбачає дотримання таких вимог:

1) знання про можливості вживання вивчених лексичних засобів в різноманітних ситуаціях комунікації;

2) оперування засобами розбору мовленнєвої ситуації;

3) володіння прийомами аргументації, атрибутами лексичного вираження думок;

4) плідне оперування у мовленні вивченими лексичними поняттями, лексичним багатством, прийомами аргументації та системою доказів;

5) дотримання культури мовлення, врахування національних атрибутів спілкування [6, с. 115].

Лексична компетентність передбачає засвоєння та дотримання лексичних норм та сформованість на її засадах таких головних вмінь учнів:

– встановлювати приналежність слів до певної лексичної категорії та особливості функціонування лексем у тексті;

– розкривати та пояснювати лексичне значення слів, встановлювати лексичне значення їх за контекстом, при допомозі різних типів словників (тлумачних, синонімів, антонімів, фразеологізмів);

– згрупувати слова за словниковими категоріями, семантичними атрибутами (синонімічні ряди, антонімічні пари, багатозначні слова);

– обирати із свого словникового запасу відповідні слова;

– розбиратися у мовленнєвій ситуації, притаманній для певного висловлювання, у відповідності до якої вжито слова;

– пояснювати мету автора і комунікативну задачу тексту;

– з'ясовувати стиль, різновид мовлення, сюжет, головну думку, ідею запропонованого тексту;

– знаходити композиційні і мовні засоби, притаманні для певного стилю та типу мовлення, які реалізують комунікативну задачу тексту;

– віднаходити, трактувати та коректувати лексичні помилки.

В останні роки комунікативному навчанню й вихованню учнів приділяють виняткового значення, адже у ньому закладено успішний розвиток соціально активної особистості. Теперішнє навчання української мови у 5-му класі приймає більше виразної комунікативно-мовленнєвої спрямованості. Дане обумовлено одним із основоположних завдань навчання рідної мови – підготовки школярів до повноцінного спілкування в усній та писемній формах. Комунікативність як одна із особливостей людини є однією із найважливіших

в структурі особистості, а розвиток та формування оцієї якості – однією із проблем первинного вивчення мови.

В умовах компетентнісного навчання насамперед потрібно говорити про методики проблемного характеру, а саме: ситуаційний, проектний та діалогічний. Розглянемо їх [6, с. 33].

1. Особливість ситуаційного методу розкривають його базові поняття, а саме: «навчальна ситуація», «розбір ситуації», «моделювання ситуації». В основі методу є реальна ситуація із такими характеристиками:

– включає в себе проблему (суперечливість);

– проблема, покладена в основу, є актуальною, близькою та зрозумілою школярам;

– передбачає варіанти рішення проблеми;

– допускає можливість втручання в неї іншої особи, яка має за ціль змінити стан з небажаного на бажаний.

Ситуаційний метод на уроках української мови зорієнтований на 2 аспекти: розбір мовних засобів вираження думок учасниками ситуації та жанровий аналіз. Дане означає, що школярі не тільки розглядають реальну ситуацію та шукають напрями розв'язки проблеми, а одночасно відчують значення мови в даному процесі, мають конкретну можливість використати знання й уміння в реальних життєвих ситуаціях.

2. Метод проектів. Судження про те, що компетентнісне навчання закінчується не відповіддю біля дошки, а створенням продукту, стверджують сучасні науковці, у тому числі і практики. Одним із таких продуктів є проект. Процес підготовки його розкриває відповідний метод, який привертає увагу теоретиків та практиків насамперед такими перевагами:

– надає можливість створити природне, найбільше наближене до справжнього середовище для розвитку компетентностей;

– сприяє навчанню школярів використовувати здобуті знання для вирішення пізнавальних та практичних задач;

– поглиблює дослідницькі уміння, системне мислення;

– заохочує інтерес школярів до реальних проблем, для вирішення котрих потрібні певні знання;

– сприяє розвитку критичного мислення школярів;

– забезпечує становлення впевненості, яка опирається на аргументовані міркування.

Найкращим засобом накопичення та способом для зберігання проектів школярів педагогами визначено портфоліо. За кількісними та якісними показниками, накопиченими у портфоліо, роблять висновки про динаміку ключових компетентностей конкретних учнів [6, с. 39].

3. Діалогічний метод. Діалог для сучасного уроку – не поодиноким явищем, а невіддільний

компонент його, оскільки під час спілкування учні спільно знаходять істину, виражають припущення, яке сприяє активізації уваги, пам'яті школярів та оптимізації навчального процесу. Найкращими на уроках української мови використовувати такі види діалогічного методу, як дискусія та дебати.

Об'єктами оцінювання діалогічної взаємодії школярів є вміння підбирати аргументи, визначати проблему, формулювати та аргументувати власну позицію, думки, ставити запитання, відповідати по суті питання, підсумовувати, робити висновки. Крім того, оцінювати варто також і відвертість, об'єктивність, активність, відповідальність та креативність. Вчитель обирає методи, оскільки за результат роботи відповідає він.

Проте не варто забувати, що одним із важливих складників методики роботи над розвитком лексичної компетентності учнів 5 класу є мотивація, яка є рушійною силою пізнавального процесу, невіддільним фактором вдалої діяльності, адже «ціль, яка ставиться особою самостійно, посилює мотивацію, продукує позитивний настрій та утримується довше».

На сьогодні, щоб формування лексичної компетентності відбувалося на якісно новому рівні, щоб учні 5-х класів були зацікавлені та вмотивовані, необхідно методично використовувати сучасні освітні ресурси. Оновлена навчальна програма з української мови для 5-х класів подає зміст вивчення основ лексикології. Школярі мають вміти роз'яснювати пряме й переносне значення слів, розпізнавати у текстах та пояснювати синоніми, антоніми, омоніми, найуживаніші фразеологізми; застосовувати здобуті знання із лексики у особистому мовленні; вміти використовувати навчальні словники різних типів.

Об'ємною темою у розділі лексикології у 5-му класі є «Однозначні та багатозначні слова. Вживання багатозначних слів в прямому та переносному значенні». Її вивченню присвячується 3 години, при цьому прийоми навчання можуть бути різноманітними: пояснення, евристична бесіда, спостереження над мовою, робота із підручником, пояснювально-ілюстративні, інтерактивні, проблемно-пошукові, ігрові та практичні вправи. Одним із цікавих методів, котрий набуває популярності є проведення уроків-квестів. Безсумнівно їх можна і проводити на уроках української мови під час вивчення основ лексикології.

Назва «квест» походить від англійського слова quest, що значить «пошук», «пошуки пригод». На сьогодні квест для школярів – це гра, головним принципом якої є покрокове розв'язання завчасно підготовлених завдань. Квести можуть бути командними чи індивідуальними.

Під час уроку-квесту школярам пропонується у формі пошукової (часто пригодницької) гри виконати різноманітні логічні дії, спрямовані на

отримання кінцевого результату. Квест-урок стимулює формування логічного мислення, призвичаює учнів продумувати шляхи розв'язання завдань, різносторонньо оцінювати ситуацію, аналізувати інформацію із точки зору значимості, вагомості та необхідності, допомагає пов'язувати матеріал кількох предметів або кількох тем, залучаючи логіку та критичне мислення. До того ж він надає можливість школярам відчувати себе прямими учасниками навчального процесу, а не зоставатися спостерігачами та споживачами інформації, яку пропонує учитель. Емоційність процесу, пов'язана із отриманням результатів та проходженням етапів квесту, допомагає більш кращому запам'ятовуванню інформації.

Провести подібний урок можливо як на свіжому повітрі – у шкільному дворі, на стадіоні, у парку, на екскурсії, так і у приміщенні – у класі, в спортивній залі, в музеї тощо. При цьому завдання під час квесту можуть бути різноманітними: розшукати предмети, розв'язати задачу, відповісти на запитання, знайти певні предмети, розшифрувати правило, цитату, фінальну тему уроку, розшукати вихід з приміщення, знайти людину, яка відповість на запитання тощо.

Черговість проходження квесту на уроці така: завдання → запитання → пошук відповіді → аналіз отриманої інформації → перехід до наступного запитання.

Під час вивчення теми: «Однозначні та багатозначні слова. Уживання багатозначних слів в прямому та переносному значенні» метою уроку-квесту нами визначено: закріплення та поглиблення уявлення школярів про властивості лексичного значення слів, розвиток умінь правильно вживати багатозначні слова, визначати у контексті роль таких слів; формування уявлення про переносне значення слів за допомогою певних прийомів, сприяння розширенню словникового запасу школярів. Отже, проведення такого уроку для учнів 5-го класу є ефективним методом розвитку лексичної компетентності на уроках української мови.

Пропонуємо фрагмент уроку. Урок-квест з української мови. 5 клас. «На острові лексикології».

Тема: Однозначні та багатозначні слова. Вживання багатозначних слів в прямому та переносному значенні.

I. Організаційний момент.

Розподіл учнів по групах. Учні обирають стрічки, а потім знаходять свою групу за довжиною стрічки. Урок української мови проходить у формі квесту, що значить пошук.

II. Робота над темою уроку. Пояснення нового матеріалу. Метод евристичної бесіди.

На початку уроку пропонуємо школярам перегляд презентації, на якій відображений «Острів лексикології» (слайд 1). У процесі бесіди п'ятикласники відповідають на питання:

– Що таке слово? (Відповідь: важлива одиниця мови, котра дає назву усім предметам, діям, явищам, відображає наші почуття).

– Дайте назву терміна, котрий означає сукупність слів певної мови чи діалекту. (Відповідь: лексика).

– Що таке лексикологія? (Відповідь: це наука, котра вивчає значення слів, їхнє вживання).

– Як називаються слова, котрі мають одне лексичне значення? (Відповідь: однозначні).

– Як називаються слова, котрі мають декілька лексичних значень (Відповідь: багатозначні).

– З якого словника можна довідатись про лексичне значення слова? (Відповідь: тлумачного словника).

Після того, як школярі повторили попередню тему та пригадали основи лексикології, одержують маршрутний лист із завданнями 4-х рівнів. На слайді 7 відображені дані завдання 4 рівнів).

Завдання:

I. Тиха гавань. Назвіть слова за поданим лексичним значенням.

Для прикладу вправи:

1. Назвіть слова за поданим лексичним значенням.

Людина, котра виявляє надзвичайну відвагу, хоробрість і самовідданість у бою чи в праці.

Стрічка з марлі, для перев'язування ран.

Знання, уміння здобуті в житті на практиці.

2. Поясніть значення слова «голова» в поданих реченнях.

Соняшник за тином голову схилив (В. Сосюра).

Іван підвів голову, ніби розплющив очі (І. Нечуй-Левицький).

II. Острів багатозначних та однозначних слів. Розподіліть слова на однозначні та багатозначні.

Для прикладу вправи:

1. Розподіліть слова на однозначні та багатозначні.

Фонетика, стіл, ручка, Дніпро, Київ, слово, гудзик, темний, кобза, диктант.

2. Складіть речення із 3–4 словосполученнями.

Кінець міста; з усіх кінців; кінці з кінцями зводити; на кінець року; в обидва кінці пішки; ховати кінці; кінець кінцем.

III. Острів переносних значень. Утворіть нові словосполучення, у яких виділені слова вживатимуться в переносному значенні.

Для прикладу вправи:

1. Утворіть нові словосполучення, у котрих виділені слова вживатимуться в переносному значенні.

Холодний день, різкий вітер, лютий звір.

2. Замість крапок доберіть відповідні слова.

Міцний як ...; гострий як ...; твердий як ...; солодкий як ...; хитрий як ...; чистий як ...; темний як ...

IV. Острів тлумачення. Робота з тлумачним словником. Творче завдання.

Користуючись тлумачним словником, визначіть, яке значення має слово **хліб**. Складіть з цим словом речення, де воно вживалося б у різних значеннях.

Отже, результативність формування лексичної компетентності, становлення мовної особистості учнів 5-х класів значною мірою залежить саме від правильного обрання методик, прийомів та засобів навчання, планомірного пошуку напрямів вдосконалення організації процесу навчання лексикології, усвідомленого проектування змісту навчання на засадах найкращого поєднання традиційних та інноваційних педагогічних технологій. Подібне вивчення лексичних понять для розширення словникового запасу рідної мови із погляду стилістичного вживання та покликання слів у мовленні має яскраво практичне спрямування та допомагає п'ятикласникам пізнати багатство української мови, відповідально ставитися до відбору слів під час спілкування.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, нами досліджено сутність лексичної компетентності, вимоги до формування лексичних норм та розкрито сучасні напрями формування лексичної компетенції на уроках української мови в 5-х класах. Визначено, що лексична компетентність – це внутрішньо мовленнєва підготовка особистості до комунікативної діяльності, яка складається із низки компетенцій, котрі співвідносяться із конкретними різновидами лексичної діяльності та використовуються для позначення серії знань та умінь, неодмінних для результативної лексичної діяльності. Нами запропоновано використовувати урок-квест, як метод засвоєння основ лексикології у 5-му класі на уроках української мови. Перспектива подальшого дослідження нами вбачається у визначенні інноваційних методів навчання лексичних понять.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вашуленко М. С. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. К. : Літера ЛТД, 2010. 364 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. К. : Ірпінськ: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
3. Корицька Г. Шкільна мовна освіта в умовах розвитку електронного навчального середовища у теорії та практиці навчання суспільно-гуманітарних дисциплін. Івано-Франківськ, Україна : Симфонія форте, 2017. С. 40–54.
4. Кучерук О. А. Формування лексичної компетентності учнів засобами комп'ютерних ігор у навчанні української мови. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2018. Том 63. № 1. С. 47–55.
5. Мелешко Л. В. Інтерактивний навчально-ігровий комплекс. Українська мова в іграх (5–6 класи). URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1VE5BEvN>

Y8w4QDpa0HldoVQj2sQbDRvMO (дата звернення: 15.08.2022).

6. Навчання української мови учнів 5 класу на засадах компетентнісного підходу : посібник / Н. Б. Голуб, В. І. Новосьолова, Г. Т. Шелехова, А. В. Ярмолук. К. : Видавничий дім «Сам», 2017. 144 с.

7. Новосьолова В. Методи, прийоми й засоби навчання в процесі формування лексичної компетентності учнів 5–7 класів. *Українська мова і література в школі*, 2014. № 3 (113). С. 19–23.

8. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський: Вибрані твори в 5-ти томах. Т. 3. К. : «Радянська школа», 1977. 670 с.

9. Сіранчук Н. М. Формування лексичної компетентності в учнів початкових класів на уроках української мови : монографія / Н. М. Сіранчук. К. : «Центр учбової літератури», 2017. 288 с.

10. Сіранчук Н. Формування лексичної компетентності молодшого школяра засобом словотворчих вправ. *Початкова школа*, 2016. № 2. С. 4–8.

11. Хома О. М. Дидактична гра як один із засобів пізнавальної діяльності учнів на уроках української мови в початковій школі. Суми : Сум ДПУ імені А. С. Макаренка. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2016. С. 111–121.

12. Хома О. М. Розвиток лексичної компетенції молодших школярів на уроках української мови. *Педагогіка. Science and Education*, 2017. Issue 2. С. 41–46.

13. Хорошковська О. Н. Методика навчання української мови у початкових класах шкіл з російською мовою викладання / О. Н. Хорошковська. К. : Промінь, 2006. 256.